

захисту прав дітей їхніми батьками чи іншими уповноваженими органами, а, насамперед, самозахисту дітей. Хоча у той же час варто відзначити, що певні спроби реформувати норми про захист прав дитини, зокрема, у школі, законодавець уже зробив.

На сьогодні складовою державної політики стосовно дітей є завдання поліпшення законодавчої бази, приведення її у відповідність до основних положень Конвенції ООН про права дитини, закріплення певними законами та іншими нормативно-правовими актами чітко визначених правил, норм, стандартів і вимог щодо організації життєдіяльності дитини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про права дитини: Конвенція ООН від 20.11.1989 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021 – Заголовок з екрана.
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021 – Заголовок з екрана.
3. Про освіту: Закон України від 23.05.1991 № 1060-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12> – Заголовок з екрана.
4. Захист прав неповнолітніх [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.osvita.ua/school/method/1799/> – Заголовок з екрана.
5. Школа – простір прав дитини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://sites.google.com/site/pravaludinivistoriiludstva/skola-prostir-prav-ditini/> – Заголовок з екрана.

Банях С. В.

к.ю.н., доцент кафедри кримінального права і процесу,
декан ЮФ ТНЕУ

ЗАСТОСУВАННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Кількість рішень, винесених Європейським судом з прав людини, проти України не зменшується. Більше того, за статистичною інформацією, наявною на сайті Європейського суду з прав людини, станом на 31 грудня 2015 року у Європейському суді перебувало на розгляді 13850 заяв проти України, що становить 21,4% усіх заяв, які перебувають на розгляді. Це найбільша частка однієї країни. Для порівняння, щодо Італії на розгляді перебувало 7550 заяв (11,6%), Росії – 9200 (14,2%), Туреччини – 8450 (13,0%), Румунії – 3550 (5,5%), Польщі – 1700 (2,6%) [1]. Така кількість поданих заяв свідчить про наявність проблем на національному рівні як з додержанням гарантованих Конвенцією прав, так і з їхнім ефективним судовим та позасудовим захистом. Саме тому не виникає сумніву в необхідності застосування судами України Конвенції та практики Європейського суду з прав людини з метою запобігання подальшим порушенням Україною своїх зобов'язань. Аналіз юридичної літератури

свідчить про те, що окремі питання застосування практики Європейського суду з прав людини у кримінальному судочинстві досліджували такі теоретики та практики, як: Л. В. Кисельова, В. Г. Уваров, І. А. Тітко, О. В. Капліна, О. Г. Яновська, В. Касько, А. Крістенко, В. Онопенко, В. Святоцька, О. Соловійов, С. Шевчук, Г. Юдківська та ін.

Метою дослідження є з'ясування правових підстав та проблемних аспектів застосування практики Європейського суду з прав людини в кримінальному судочинстві України.

Ратифікувавши Конвенцію та Протоколи до неї, держава передусім зобов'язалася гарантувати кожному, хто перебуває під її юрисдикцією, права і свободи, визначені у Конвенції та цих Протоколах. У пункті 1 частини першої Закону України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» № 475/97-ВР від 17 липня 1997 р., на підставі якого відбулася ратифікація Конвенції та окремих Протоколів до неї, зазначено, що: «Україна повністю визнає на своїй території [...] щодо визнання обов'язковою і без укладення спеціальної угоди юрисдикцію Європейського суду з прав людини в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції» [4].

Окрім того, стаття 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» № 3477-IV від 23.02.2006 р. передбачає застосування судами Конвенції та практики Європейського суду з прав людини як джерела права, а стаття 18 визначає порядок посилання на Конвенцію та практику Суду [3].

Вдосконалення ж кримінально-процесуального законодавства України в частині регламентації забезпечення прав людини законодавчо закріпилося лише в 2012 р. шляхом прийняття Кримінального процесуального кодексу України від 13.04.2012 р. № 4651-VI, у якому були закріплені нові нормативно-правові підстави застосування практики Європейського суду з прав людини у ході кримінального провадження, а саме:

1) практика Європейського суду з прав людини впливала на принцип верховенства права (ч.2 ст.8 КПК України);

2) службові особи органів державної влади були зобов'язані під час кримінального провадження дотримуватися практики Європейського суду з прав людини (ч.5 ст.9 КПК України);

3) встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань під час вирішення справи судом визнавалося підставою для перегляду Верховним Судом України судових рішень, які набрали законної сили (п.2 ч.1 ст.445 КПК України) [2].

Більше того, норма ст. 445 КПК України конкретизувала положення п.1 ч. 2 ст. 38 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», визначивши предмет і підстави судового розгляду, а також впровадила в систему кримінального судочинства України принцип міжнародного права *restitutio in integrum* (відновлення правового становища заявника настільки, наскільки це можливо до того стану, який був до порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод) для потерпілої сторони. Таким чином, у КПК України 2012 р. закріплювалася обов'язковість застосування практики Європейського суду з прав людини не лише судовими установами, а й усіма суб'єктами кримінального судочинства [6, с. 319].

Однак, незважаючи на прийняття вказаних нормативно-правових актів, в Україні залишаються невирішеними проблеми виконання рішень Європейського суду з прав людини, а також застосування практики Європейського суду з прав людини у кримінальному судочинстві, про що свідчить повне або часткове невиконання рішень Європейського суду з прав людини, винесених проти нашої держави. Зважаючи на це, уваги заслуговує питання юридичної сили рішень Європейського суду з прав людини, винесених щодо іноземних держав.

Деякі вчені роблять висновок, що для жодної іншої держави, крім держави-відповідача, рішення Європейського суду з прав людини не мають обов'язкового характеру. Більше того, Голова Європейського суду з прав людини у відставці Ж.-П. Коста на одній із конференцій зазначив: «Рішення Європейського суду з прав людини мають лише відносну силу *res judicata*, а не *erga omnes*, ... через що держави, яких не торкається прямо те чи інше рішення, не зобов'язанні йому відповідати» [6, с. 318].

Проте в справі «Опуз проти Туреччини» (*Opuz v. Turkey*) Європейський суд з прав людини вказав на необхідність брати до уваги його висновки навіть у рішеннях щодо інших держав-учасниць: «... враховуючи, що Суд надає остаточне авторитетне тлумачення прав і свобод, визначених у розділі 1 Конвенції, Суд розгляне, чи прийняли національні органи влади в достатній мірі принципи, що впливають із його рішень з аналогічних питань, навіть якщо вони стосуються інших держав» [7, с. 78]. Тобто мова йде про *erga omnes* ефект судових рішень Європейського суду з прав людини – зобов'язань, які є обов'язковими для всіх, розповсюджуються на всіх і стосуються основних цінностей міжнародного права. Цей принцип впливає зі змісту статті 1 Конвенції. Іншими словами, держави-учасники повинні дотримуватись тлумачень Конвенції, виражених у прецедентній практиці Європейського суду з прав людини [5].

Таким чином, можна зробити висновок, що саме використання міжнародних правових стандартів, а особливо практики Європейського суду з прав людини, є однією з головних складових успішного виконання завдань кримінального провадження. Більше того, застосування практики Європейського суду з прав людини дозволить запобігти можливим порушенням прав і свобод людини під час досудового розслідування й судового розгляду, а також сприятиме прийняттю справедливих і обґрунтованих рішень всіма суб'єктами кримінального судочинства. А це в свою чергу забезпечить зменшення кількості поданих заяв до Європейського суду з прав людини і витрати із бюджету на виплату сатисфакції за рішеннями Європейського суду з прав людини проти України, у яких констатовано наявність порушень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також сприятиме утвердженню принципів верховенства права та законності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сайт Європейського суду з прав людини: статистика щодо розгляду заяв проти України за 2015 рік станом на 31 грудня 2015 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://echr.coe.int/Documents/Stats_pending_2015_BIL.pdf
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

3. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 № 3477-IV. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>

4. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17.07.1997 № 475/97-ВР. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/475/97-вр>

5. Гончарук М., Литвинець Л. Застосування рішень Європейського суду з прав людини в судовій практиці: проблеми інтерпретації / М. Гончарук, Л. Литвинець // Юридичний інтернет-ресурс «Протокол». – 2 липня 2014 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://protokol.com.ua/ua/zastosuvannya_rishen_evropeyskogo_sudu_z_prav_lyudini_v_sudoviy_praktitsi_problemi_interpretatsii/

6. Завгородня К.В. Нормативно-правові підстави застосування практики Європейського суду з прав людини в кримінальному судочинстві України / К.В. Завгородня // Вісник Запорізького національного університету. - № 4 (1). – 2014. – С. 316-323.

7. Янович Ю. Організаційно-правові проблеми забезпечення ефективного захисту від обвинувачення в кримінальному процесі України / Ю. Янович // Право обвинуваченого на кваліфікований захист та його забезпечення : матер. міжнар. наук.-практ. Семінару (м. Харків, 1-2.12.2005 р.) / за ред. В. Сташиса. – Х. ; К. : ЦНТ «Гопак», 2006. – С. 77-79.

Бойко І. В.

к.ю.н., доцент кафедри адміністративного права,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД У ПРОВАДЖЕННІ В СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Право на справедливий суд є одним із фундаментальних для людини. Концепція права на справедливий суд розвивалася протягом тривалого часу. Остаточне це право знайшло своє закріплення у ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), що була прийнята в 1950 році. Конвенція являє собою елемент механізму гарантування прав людини. Одним із найбільш ефективних органів, уповноважених здійснювати контроль за дотриманням основних прав і свобод людини слід вважати Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ).

Правовою основою функціонування та діяльності ЄСПЛ є Конвенція. В Україні цей міжнародно-правовий документ було ратифіковано Законом України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Першого протоколу та протоколів 2, 4, 7 та 22 до Конвенції» від 17 липня 1997 р. У 2006 р. був прийнятий Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», у ст. 2 якого закріплено, що рішення ЄСПЛ є обов'язковими для виконання Україною.

Сфера застосування права на справедливий суд визначена в п. 1 ст. 6 Конвенції. Аналіз цього положення дає можливість з'ясувати коло об'єктів, судовий захист який має відбуватися з додержанням вимог справедливого